

Asia: VN/23102/2020

Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käyttöoikeuksia koskevasta asetusalunnoksesta

Osa 1. Yleinen palaute asetusalunnoksesta

a. Onko asetuksessa esitetty käyttöoikeuksien perusteiden kokonaisuus selkeä ja ymmärrettävä?

Ei. Osio(t), joka ei ole selkeä ja ymmärrettävä:

Perustelut, miksi ei ole ymmärrettävä

Asetuksen muistiossa ei ole kuvattu sen taustalla olevia perusajatuksia ja niitä lähtökohtia, joiden varaan asetus on rakennettu. Samoin puuttuvat perustelut siitä, miksi juuri tällainen malli on valittu ja onko valmistelussa selvitetty mahdollisia muita toteutusmalleja. Näitä asioita on tuotu esille asetusta koskevassa infotilaisuudessa 27.9.2021 sekä siihen liittyvässä diaesityksessä selkeästi ja hyvin, mutta selkeyden vuoksi ja myöhempää asetuksen soveltamista varten nämä tiedot tulee kirjata myös asetusesitykseen/muistioon. Ilman infotilaisuudessa ja diaesityksessä annettua taustatietoa kokonaisuuden hahmottaminen ja asetuksen ymmärtäminen on vaikeaa.

Asetusesityksessä tulee kuvata vähintään tiedot, jotka on kirjattu infotilaisuuden diaesitykselle seuraavilla otsikoilla: 15 §:n perustelut, Käyttöoikeusasetuksen lähtökohtia, Linjaukset Perustelut valitulle mallille.

Asetusmuistioon kirjatut ammattihenkilölistaukset tekevät asetuksesta tulkinnanvaraisen. Ne myös ohjaavat voimakkaasti antamaan tietyt käyttöoikeudet vain sille ammattihenkilöryhmälle, joka ko. kohdassa mainitaan. Nämä listaukset tulee poistaa. Ks. asiasta tarkemmin kohdan 1 c kommentista.

Asetuksen 2 §:n mukaisessa terveydenhuollon työtehtävien jaottelussa käytetty käsitteistö on hoitotyöpainotteinen, vaikka terveydenhuollossa työskentelee paljon myös muita ammattiryhmiä, esimerkiksi kuntoutusalan asiantuntijoita kuten toimintaterapeutteja. Käsitteistö ei siten vastaa alan todellista moniammatillisuutta ja erilaisia työtehtäviä. Yläotsikossa käytetään onnistuneesti käsitettä Terveydenhuollon työtehtävät, mutta alaotsikointi on perusteettomasti hoitotyöpohjainen. Terveydenhuollon työtehtävien sisällön tarkempi kuvaus ei myöskään nyt vastaa työtehtävälle annettua hoitotyöpainotteista alaotsikkoa, sillä kuvauksessa tuodaan esille muitakin kuin hoidollisia

työtehtäviä (esim. toimintakyvyn arviointi ja kuntoutus). Terveystenhuollon työtehtävät -yläotsikko on onnistunut. Yhdenmukaisuuden sekä todellisen moniammatillisuuden kuvaamiseksi kolme ensimmäistä alaotsikkoa tulee muuttaa esim. seuraavalla tavalla: 1) Laaja-alaiset terveydenhuollon työtehtävät; 2) Rajatut terveydenhuollon työtehtävät; 3) Terveystenhuollon tuen työtehtävät.

Käyttöoikeudet sosiaalihuollossa jättävät edelleen tulkinnanvaraiseksi tilanteet, joissa terveydenhuollon ammattihenkilö työskentelee sosiaalihuollossa. Jo tällä hetkellä esimerkiksi lastensuojelussa työskentelevillä toimintaterapeuteilla on merkittäviä asiakastietoa koskevia tiedonsaantihaasteita, mikä vaikeuttaa työskentelyä sekä asiakkaan edun mukaan toimimista. Kirjaamiskäytännöt ja asiakastietojen käyttöoikeuksien myöntäminen vaihtelee tällä hetkellä organisaatiokohtaisesti ja niihin liittyvä ohjaus/johtaminen on epäselvää. Tämä johtuu osin tulkinnanvaraisista säännöksistä tilanteissa, joissa työskennellään sosiaali- ja terveydenhuollon rajapinnoilla. On tärkeää, että asetus selkeyttäisi näitä käytäntöjä, jotta esim. palveluintegraatio toteutuu ja palveluita voidaan kehittää aidosti asiakaslähtöisiksi.

Käsite terapeutin työskentely tulee määritellä ja selkeyttää. Se jättää tulkinnanvaraiseksi esim. sen, tarkoitetaanko sillä terveydenhuollon ammattihenkilön antamaa kuntoutusta, kuten toimintaterapiaa, sosiaalihuollon puolella. Toimintaterapeutit työskentelevät myös sosiaalihuollon puolella toteuttaen siellä erilaisia toimintaterapiainterventioita. Tällöin ei ole välttämättä kyse terveydenhuollon palvelusta, vaikka sitä toteuttaa terveydenhuollon ammattihenkilö vaan toimintaterapiapalveluita annetaan myös osana sosiaalihuollon palvelua. Tällaiset tilanteet asiakastietojen käyttöoikeuksista tulee tarkentaa.

Muutosehdotus em. osion parantamiseksi tai muu kommentti

Asetusesityksessä tulee kuvata vähintään tiedot, jotka on kirjattu infotilaisuuden diaesitykselle seuraavien otsikoiden alle: 15 §:n perusteluja, Käyttöoikeusasetuksen lähtökohtia, Linjaukset Perustelut valitulle mallille.

2 §:n Terveystenhuollon työtehtävät -yläotsikko on onnistunut. Yhdenmukaisuuden sekä terveydenhuollon moniammatillisuuden vuoksi kolme alaotsikkoa tulee muokata esim. seuraavalla tavalla:

- 1) Laaja-alaiset terveydenhuollon työtehtävät;
- 2) Rajatut terveydenhuollon työtehtävät;
- 3) Terveystenhuollon tuen työtehtävät;

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon rajapinnoilla työskentelyssä tulee huomioida.

Käsite terapeutti työskenntely tulee määritellä ja selkeyttää.

b. Onko asetuksessa esitetty käyttöoikeuksien perusteet toteutettavissa käytössä olevaan tietojärjestelmään?

-

Muutosehdotus tai muu kommentti

-

c. Onko asetuksessa esitetty käyttöoikeuksien perusteet riittävät kattavat, jotta niiden perusteella voidaan antaa käyttöoikeudet kaikille asiakastietoja käsitteleville henkilöille?

Ei. Osio, joka ei ole selkeä ja ymmärrettävä: [2 §, 3 §]

Perustelut, miksi ei ole ymmärrettävä

AMMATTINIMIKKEIDEN MUKAISET ESIMERKKILISTAUKSET TULEE POISTAA

Asetusmuistion 2 §:n kuvauksessa eri terveydenhuollon työtehtävien (laaja-alaiset hoidolliset työtehtävä, rajatut hoidolliset työtehtävät, hoidon tuen työtehtävät jne.) yhteydessä annetut esimerkkilistat ammattinimikkeistä tulee poistaa. Esimerkkilistaukset siitä, mitkä ammattiryhmät ko. tehtäviä voivat toteuttaa, aiheuttavat merkittävän riskin siihen, että listaus on liian ohjaava ja sitä sovelletaan ehdottomana. Vaikka muistiossa on todettu, että kyseessä on esimerkit, listaus madaltaa huomattavasti kynnystä siihen, että tietyn ammattiryhmän käyttöoikeudet ymmärretään ja määritellään vain sen työtehtävän mukaan, jonka esimerkkilistauksessa se mainitaan. Esimerkiksi toimintaterapeutti saisi tietoja vain rajattujen hoidollisten työtehtävien mukaan, vaikka tosiasiallisesti toimintaterapeutti toteuttaa usein laaja-alaisia hoidollisia työtehtäviä.

Esimerkkilistaukset tulee poistaa asetuksen muistiosta. Mikäli listaukset jätetään, tulee vielä paremmin korostaa niiden esimerkkiluonnetta ja tuoda asetusmuistiossa esille infotilaisuudessa todettu seikka, ettei malli ole ammattinimikepohjainen eikä mallin tulisi johtaa sellaiseen toimintatapaan. Lisäksi tekstissä tulee perustella, miksi tietyt ammattiryhmät on lueteltu vain tietyn työtehtävän alla. Nyt valintaa ei ole perusteltu. Mm. tästä syystä on tärkeää kirjata asetusmuistioon asetuksen taustalla olevat perusajatukset, lähtökohdat, linjaukset ym. (ks. kohta 1).

LAAJA-ALAISET HOIDOLLISET TYÖTEHTÄVÄT

On hyvä, että 2 §:n kuvauksessa laaja-alaisen hoidollisten työtehtävien yhteydessä on mainittu erikseen toimintakyvyn näkökulma sekä kuntoutus. Tämä oletettavasti mahdollistaa sen, että toimintaterapiapalveluissa ammattihenkilö voi saada käyttöoikeuden kaikkiin potilastietoihin.

Toimintakyvyn ja kuntoutuksen näkökulma tulee tarkentaa myös virkkeeseen ”Toiminnan tavoitteena on kokonaisvaltainen potilaan terveyden ylläpitäminen ja edistäminen, sairauksien ennaltaehkäiseminen - - - sekä kuntouttava toiminta.” Kun laaja-alaisia hoidollisia työtehtäviä ovat tekstin mukaan mm. toimintakyvyn arviointi, tutkimus, toteaminen ja hoito sekä kuntoutus, tulee myös toiminnan tavoitteena nyt lueteltujen lisäksi olla toimintakyvyn ylläpitäminen ja kuntoutus.

Käsite ”kuntouttava toiminta” on tässä yhteydessä tulkinnanvarainen. Terveystieteiden ja kuntoutusalalla käytetään yleisesti käsitettä kuntoutus, ja sen vuoksi jää epäselväksi, mihin tässä yhteydessä viitataan kuntouttavalla toiminnalla. Esimerkiksi terveydenhuoltolaissa ja potilaslaissa kuntoutuksesta käytetään käsitettä kuntoutus ja lääkinällinen kuntoutus, joten selkeyden vuoksi käsitteistön tulisi olla yhteneväinen. Jos tarkoitus on määritellä laaja-alaisiin hoidollisiin työtehtäviin terveydenhuollon ammattihenkilöiden toteuttama kuntoutus, on syytä käyttää samaa käsitettä kuin terveydenhuollon lainsäädännössä ja alan ammattikäsitteistössä. Kuntouttava toiminta -käsite viittaa puolestaan esim. kuntouttavaan työtoimintaan ja kuntouttavaan työotteeseen hoitotyössä.

RAJATUT HOIDOLLISET TYÖTEHTÄVÄT

Rajattujen hoidollisten työtehtävien kuvaukseen tulee asetusmuistioon lisätä toimintakyvynäkökulma nyt esitettyjen terveydentila- ja terveysongelmanäkökulmien rinnalle.

Ehdotus muutetuksi tekstiksi sivulla 5: Rajattuja hoidollisia työtehtäviä ovat potilaan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvät hoito-, kuntoutus-, tutkimus- ja selvitystehtävät - - - tai tehtävät.

3 § TERVEYDENHUOLLON ANNETTAVAT PALVELUT

On hyvä, että palveluiden jaottelussa on mainittu erikseen toimintakyvyn, kuntoutuksen ja terapia-alan palvelut. Tätä selittävä määrittely (muistio s. 7) vaatii kuitenkin tarkennusta. Sisältyvätkö tähän myös toimintakyvyn arvioinnin palvelut? Mitä konkreettisesti tarkoitetaan terapia-alan palveluilla, miten terapia-alan palvelut eroavat kuntoutuksesta ja riittäisikö pelkkä kuntoutus-käsite?

On huomioitava myös, että kuntoutusalan ammattihenkilöt voivat työskennellä muissa listatuissa palveluissa, kuten kotisairaanhoidossa ja kotihoidossa, jossa kotikuntoutus on lisääntyvä ja jo vakiintunut palvelumuoto. He antavat myös terveydenhuollon palveluita sosiaalihuollossa. Esimerkiksi toimintaterapeutit työskentelevät lastensuojelussa, jossa he voivat joko antaa terveydenhuollon palvelua (toimintaterapia) tai osallistua sosiaalihuollon palvelun toteuttamiseen.

Sosiaalihuollossa annettavat terveydenhuollon palvelut (kohta 11) ei myöskään riitä kuvaamaan palveluiden nykytilaa ja kehitystä. Esimerkiksi kotikuntoutuksessa tai lastensuojelussa työskentelevän toimintaterapeutin palvelu voi olla sosiaalihuollon palvelu, mutta toimintaterapeutti itse kuuluu hallinnollisesti terveydenhuollon puolelle, ja lisäksi palvelu toteutuu potilaan/asiakkaan kotona, ei palveluyksikössä.

Ehdotettu palveluiden jaottelu ei siten tunnista nykyisiä ja yhä kehittyviä palvelumuotoja. Jaottelu voi myös vaikeuttaa palveluiden integraatiota sekä rajapinnoilla työskentelevien mahdollisuuksia potilastietojen saantiin.

Muutosehdotus tai muu kommentti

Ks. muutosehdotukset edell. kohdasta.

d. Kuinka suuren osan työntekijöistä kohdalla käyttöoikeuksien laajuus muuttuu asetuksen myötä?

-

e. Miten asetusluonnoksen mukaiset käyttöoikeudet muuttaisivat ammattihenkilöiden työtä?

-

a. kustannukset euroina

-

b. työmäärä (htkk)

-

c. muutosten toimeenpanon edellyttämä aika kuukausina

-

d. tietojärjestelmämuutokset

-

Jos kyllä, kerro tarkemmin minkälaisia muutoksia

-

Osa 2. Käyttöoikeudet terveydenhuollossa

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus kaikkiin asiakastietoihin?

Toimintakyvyn, kuntoutuksen ja terapia-alan palveluissa on välttämätöntä olla käyttöoikeus kaikkiin asiakastietoihin.

Onko laaja-alainen työtehtävä tunnistettavissa pykälässä mainituissa palveluissa?

Laaja-alainen työtehtävä on tunnistettavissa 3 §:n 5 kohdan tarkoittamissa toimintakyvyn, kuntoutuksen ja terapia-alan palveluissa. Esimerkiksi toimintaterapia on usein kuvauksen mukainen laaja-alainen hoidollinen työtehtävä, jossa on usein välttämätöntä olla käyttöoikeus kaikkiin asiakastietoihin. Ks. kuitenkin ammattihenkilöiden esimerkkilistauksiin liittyvä kommentti kohdasta 1 c.

Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?

Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia

Asetuksen muistion perusteella ei vastaa. Muistion (s. 8) mukaan ”Laaja-alaisissa tehtävissä on kyse potilaan kokonaisvaltaisesta hoidosta, hoitoon liittyvistä tutkimuksista sekä hoidon tarpeen arvioinnista eri terveystalouksissa”. Tässä laaja-alaiset tehtävät rajautuvat vain hoitotehtäviksi, vaikka kyse voi olla myös muusta, kuten toimintakykyä arvioivista ja edistävistä kuntoutuspalveluista. Muistion teksti ohjaa nyt soveltamista niin, että laaja käyttöoikeus määritellään vain hoitoon liittyviin työtehtäviin.

Muutosehdotus: Muokataan ko. virkettä seuraavasti:

”Laaja-alaisissa tehtävissä on kyse potilaan kuntoutuksesta ja hoidosta, niihin liittyvistä tutkimuksista sekä hoidon ja kuntoutuksen tarpeen arvioinnista eri terveystalouksissa, on perusteltua, että ammattihenkilöillä on - - - asiakastietoihin.” Tai muokataan muutoin ko. virke vastaamaan sisällöltään muistion s. 5 mukaista kuvausta laaja-alaisista hoidollisista työtehtävistä.

Ks. myös ammattihenkilöiden esimerkkilistauksiin liittyvä kommentti kohdasta 1 c.

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

Onko rajattu hoidollinen työtehtävä tunnistettavissa pykälässä mainituissa palveluissa?

Kyllä. Rajatuissa hoidollisissa työtehtävissä, 3 §:n 5 kohdan tarkoittamissa toimintakyvyn, kuntoutuksen ja terapia-alan palveluissa, on välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälässä mainittuihin asiakastietoihin.

Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?

Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia

Pääosin kyllä, mutta maininta kuntoutussuunnitelmasta puuttuu. Toimintakyvyn, kuntoutuksen ja terapia-alan palveluissa tulee olla käyttöoikeus myös potilaan kuntoutussuunnitelmaan. Tämä tulee olla myös käsitteenä mukana asetuksessa. Vain terveys- ja hoitosuunnitelma-käsitteiden käyttö jättää tulkinnanvaraiseksi sen, sisältyykö niihin kuntoutussuunnitelma.

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

Onko hoidon tuen työtehtävä tunnistettavissa pykälässä mainituissa palveluissa?

-

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

-

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

-

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

-

Tulisiko opiskeluhuoltoon kuuluva terveydenhuolto (koulu- ja opiskeluterveydenhuolto ja opiskeluhuollon psykologipalvelut) olla oma palvelunsa asetuksen 3 §:ssa?

-

Mitä potilastietoja opiskeluhuollossa välttämättä tarvitaan?

-

Missä palveluissa ja työtehtävissä välttämättä tarvitaan opiskeluhuollon potilastietoja?

-

Osa 3. Käyttöoikeudet sosiaalihuollossa

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

-

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

-

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

-

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

-

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

-

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

-

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

-

Mitä sosiaalihuollon asiakastietoja kuraattoripalvelussa välttämättä tarvitaan?

-

Missä palveluissa ja työtehtävissä välttämättä tarvitaan kuraattoripalvelun asiakastietoja?

-

Osa 4. Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon muissa tehtävissä

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

-

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

-

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

-

Osa 5. Muu palaute

Muita huomioita ja palautetta asetusluonnoksesta

Asetuksen voimaantulon aikataulu on kireä suhteessa lausuntokierroksen aikatauluun. Lausuntoaika päättyy 29.10.2021 ja asetuksen on määrä tulla voimaan 1.11.2021. On perusteltua kysyä, onko lausuntopalautteissa esiin nostettuja asioita mahdollista tosiasiallisesti huomioida tässä aikataulussa.

Drushinin Mirella
Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry - Mirella Drushinin